

NENAMETLJIVA SNAGA INTIME

Frano Dulibić

Edo Kovačević, retrospektiva

Umjetnički paviljon, Zagreb

29.11.2006.-7.1.2007.

Autorica izložbe: Ivanka Reberski

Retrospektiva Ede Kovačevića u Umjetničkom paviljonu pokazala nam je izbor iz cjelokupnog opusa jednog od najzanimljivijih hrvatskih slikara intime. Ivanka Reberski je ovom retrospektivom javnosti predstavila pročišćen izbor djela, a postav je sivom bojom zida istaknuo izražajnost specifične i tonski prepoznatljive Kovačevićeve palete. Izložba je opremljena biografskim podacima o autoru, sažetim informacijama o pojedinim fazama stvaralaštva, a dvojezični katalog izložbe s brojnim reprodukcijama i iscrpnom studijom pruža uvid u cjelokupno stvaralaštvo.

Izvrsni poznavaoци ovog opusa razložili su slikarstvo Ede Kovačevića na brojne faze. Ipak, promatrajući postav izložbe, lako je uočiti samo jednu bitnu prekretnicu koja se dogodila tijekom čitava stvaralaštva. Kao da postoji jedan Edo Kovačević koji stvara slikarstvo blisko zemljaškom izrazu od 1932. do 1936. godine i drugi Edo Kovačević čiji logičan stvaralački razvitak od 1936. godine do smrti predstavlja slikarstvo kontinuirani rad na sebi, tiha promišljanja slikarstva unutar svjesno nametnutog asketizma, suženog područja tema i tonova. Kao da je Kovačević slikarstvo jasno defini-

rane plohe zemljanih tonova (zemljaško razdoblje) prilično naglo pretvorio u slikarstvo uprostorene plohe profinjenog ugođaja s dominantnom plavičasto sivom tonskom gamom. Unatoč zanimljivosti Kovačevićeve zemljaške faze, karakteristične po čestoj odsutnosti ljudskog lika, i unatoč stavu Radovana Ivančevića da se radi o antologijskim djelima, smatram da će se Edu Kovačevića pamtit i po djelima nastalim nakon te faze i da pravog, oslobođenog i proslikanog Edu Kovačevića prepoznajemo tek nakon 1936. godine. Tek tada počinje nastajati njegov tako jasan i zaokružen intimni svijet.

Postoji određen stav, a možda i predrasuda o slikarima intime. Oni su gotovo redovito nenametljive osobnosti, slikari intimnih ugođaja i motiva, profinjenih tonskih skala i kompozicijskog sklada. Govorimo li o hrvatskom slikarstvu, osim na Edu Kovačevića mislimo i na Antuna Motiku ili Marina Tartagliu, a mogli bismo spomenuti još nekolicinu. Kao i to da vrednovanje njihova djela poprima jednako tih i intiman karakter, usklađen s njihovim djelom. Ipak, znamo da nenametljivo, tonski profinjeno i oblicima skladno slikarstvo pos-

jeduje snagu. Kako prepoznati tu snagu koja ne proizlazi iz motiva, kompozicije, čistih boja, energičnog poteza ili geste? Kako prepoznati poseban napor da se stvori sasvim drugačiji svijet (i izraz) i dati mu legitimitet ravnopravan legitimitetu onog drugog svijeta, u mnogim elementima raskošnog i bučnog, nerijetko provokativnog i pastoznog? U pregledima povijesti umjetnosti vrlo su rijetko zastupljeni intimisti poput Pierrea Bonnarda, a još manje majstori mrtvih priroda poput Giorgia Morandija. Pitanje prepoznatljivosti likovne snage intimnog izraza iznimno je složeno jer njegova snaga ostaje sabijena u intimi motiva.

Edo Kovačević, *Zagorje u kolovozu*, 1980.

Strogoća i disciplina koja je potrebna da bi se ostvarilo djelo poput Kovačevićeva doista gotovo izravno asocira na jedinstvenu jednostavnost i askezu Giorgia Morandija. Iz neupadljivog i neuglednog izvlačiti ničim narušen intimni ugođaj pročišćenog jezika likovnosti posebno je težak zadatak. Između jednostavnosti i banalnosti te između pročiš-

ćenosti i dekorativnosti iznimno je tanka, skliska i opasna granica. No promatrajući slike na retrospektivnoj izložbi svatko se mogao vrlo lako uvjeriti kako je Edo Kovačević iz slike u sliku uranjao u potpuno novi segment likovnog prostora gdje je u svakom pojedinom djelu trebalo opredmetiti specifičnosti prostora krajolika, ostvariti kompozicijski sklad mrtve prirode, odnosno doživljaj, osjećaj i ugođaj koji povezuju motiv, slikara i promatrača. Unutrašnja logika Kovačevićeva stvaralačkog puta toliko je jasna da je teško izdvojiti neki ciklus ili fazu (poput često isticanih pariških motiva) kao najuspjelija djela. Uz sjajne autoportrete, između krajolika nastalih između 1970. i 1978. (*Proljeće pod Medvednicom*, 1971., *Kišno proljeće*, 1971.; *Šestine u magli*, 1975.) te mrtvih priroda iz 1955. ili 1967.-1971. (*Četiri šipka na tamno crvenom*, 1970.; *Hommage à M. Kaulzarić*, 1971.) teško je naći argumente kojima bismo ih vrednovali snažnijim ili dojmljivijim od kasnijih djela kao što su mrtve prirode *Ljubica svira obou* iz 1977. ili *Akord vertikalna* iz 1977./78. Isto tako, ništa manje značajni nisu ni pasteli kao što su *Zagorje u kolovozu* iz 1980. ili *Kasna jesen* iz 1987. Kao da se kartičan dojam doživljaja prirode s vremenom još više pojednostavnjuje i osnažuje.

Edo Kovačević suočavao se s problemom kako slikati intimu na način da stvori prepoznatljiv likovni izraz i u njemu opredmeti svoje viđenje intimno doživljenog motiva, bez obzira bio to krajolik, vaza s cvijećem ili portret. Ipak, pred nama je doista prepoznatljiv opus individualizirane iskrenosti unutar svjesno postavljenog ograničenja na suptilne varijacije malog broja motiva i profinjene skale tonova. Ono što povezuje krajolike i mrtve prirode, osim tonske skale, prije svega je ritam. Bez obzira na to radi li se o krovovima, krošnjama

ili brežuljcima u krajolicima ili vazama i cvijeću u mrtvim prirodama, snaga je Ede Kovačevića u usklađenosti ritma između rasporeda oblika i tonske skale. U kompozicijskom smislu nastaje smiren, produhovljen, gotovo sakralan ugođaj. Edo Kovačević upuštao se u redukciju detalja, u stilizaciju, do granice koje

su najmanje određivali oblici i prostor, a po najviše svjetlo koje je pročišćavalo kompoziciju. A specifični, bogato strukturirani ritam povezoao je sve navedene elemente i stvorio prepoznatljiv rukopis, srž likovnog izraza Ede Kovačevića.